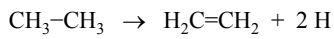

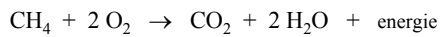
Alkany

- nepolární, nerozpustné ve vodě
- málo reaktivní

dehydrogenace

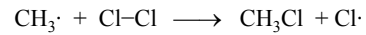
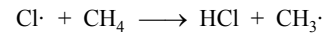
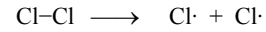

oxidace (hoření)

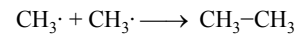
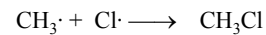
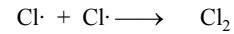

Radikálová substituce

- **Iniciace** (vznik radikálu, homolytické štěpení vazby)
- **Propagace** (reakce radikálu s alkanem → alkylový radikál)

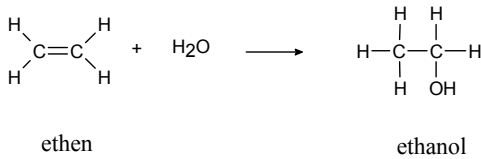

- **Terminace** (rekombinace radikálů)

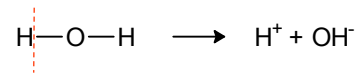
Typická reakce alkenů

Elektrofilní adice

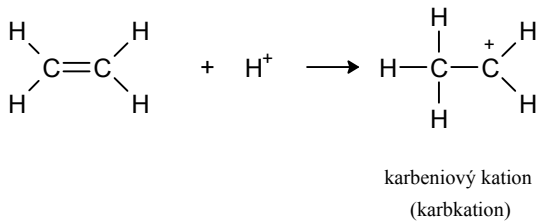
Průběh elektrofilní adice

1) heterolytické štěpení činidla

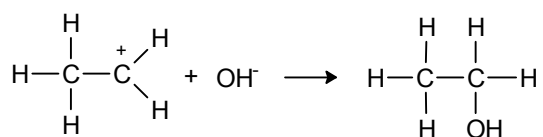
Průběh elektrofilní adice

2) reakce alkenu s elektrofilní částicí

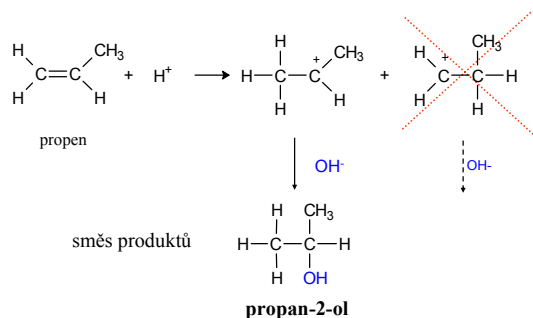

Průběh elektrofilní adice

3) reakce karbkationtu s nukleofilní částicí

Elektrofilní adice nesymetrického alkenu

Stabilita karbkatiónů: terciární > sekundární > primární

Markovnikovovo pravidlo

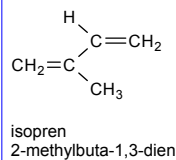
- způsob adice na nenasycenou vazbu
- Nukleofilní částice se připojuje k uhlíku násobné vazby, který má méně vodíkových atomů.
- Elektrofilní částice (často H^+) se přednostně váže na uhlík s větším počtem H atomů (za vzniku stabilnějšího karbkatiónu).

Alkadieny

Dvě dvojné vazby

- **Kumulované** $C=C=C$
propadien, allen $CH_2=C=CH_2$

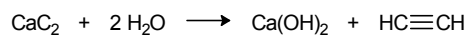
- **Konjugované** $C=C-C=C$
rovinný útvar
částečná delokalizace π -elektronů

- **Izolované** $C=C-C-C=C$

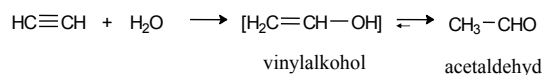
Reakce alkinů

Příprava ethynu (acetylenu)

karbid vápníku
acetylid vápenatý

Reakce ethynu s vodou

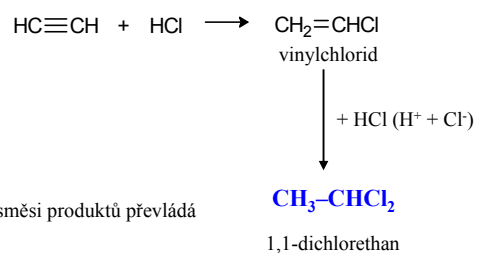
Karbidy

- binární sloučeniny uhlíku s méně elng. prvky

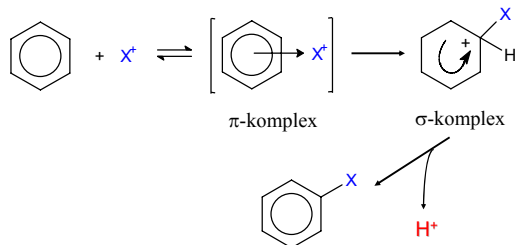
Acetylidy

- iontové karbidy
- anionty C_2^{2-}
- kationty alkalických kovů, kovů alkalických zemin a Al,
- rozkládají se vodou na acetylen

Adice HCl na ethyn

Elektrofilní substituce na aromatickém jádře

Do jakých míst na již substituovaném aromatickém jádře se přednostně váže další substituent?

O poloze vstupu dalšího substituentu rozhoduje druh již přítomného substituentu.

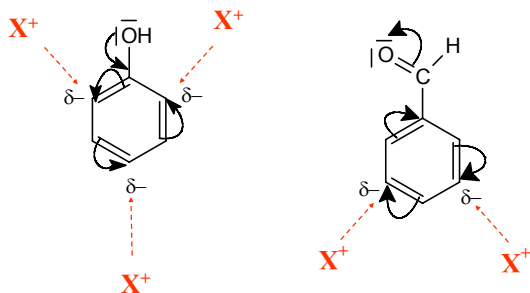
Substituenty dirigující do polohy *ortho*- a *para*-substituenty 1. řádu

- substituenty s převládajícím +I nebo +M-efektem
- alkyly ($-CH_3$, $-C_2H_5$, ...)
- substituenty s volnými elektronovými páry: ($-OH$, $-NH_2$, $-Cl$, ...)

Substituenty dirigující do polohy *meta*-substituenty 2. řádu

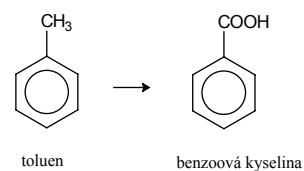
- substituenty s převládajícím -I nebo -M-efektem
- substituenty s násobnými vazbami:
 $-SO_3H$, $-COOH$, $-CHO$, $-CN$, $-NO_2$

Vliv substituentu na další elektrofilní substituci na jádře

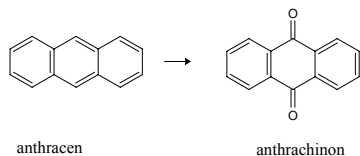
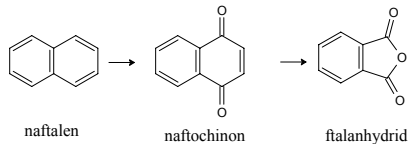
Oxidace arenů

A) v postranních řetězcích

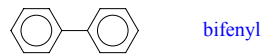
Oxidace arenů

B) na jádrech kondenzovaných arenů

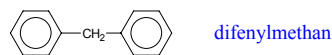

Polycyklické areny

- aromatické kruhy spojené jednoduchou vazbou

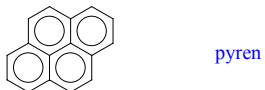
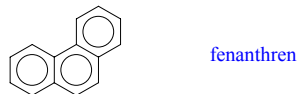

- izolované aromatické kruhy

Polycyklické areny

- kondenzované aromatické kruhy

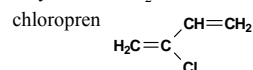
Halogenderiváty

- Freony = chlorfluoralkany (např. CCl_2F_2 , CCl_3F , CHCl_2F)

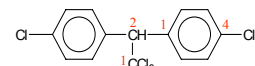
- Nepolární rozpouštědla: CH_2Cl_2 , CHCl_3 , CCl_4

- Výchozí látky pro polymery

vinylchlorid $\text{CH}_2=\text{CHCl}$ tetrafluorethen $\text{CF}_2=\text{CF}_2$

- Insekticidy: např. DDT

p,p'-dichlorodifenytrichlormethylmethan
 1,1,1-trichlor-2,2-bis-(4-chlorfenyl)ethan

Aminy

primární

alkylaminy

sekundární

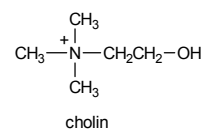
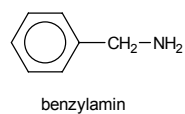
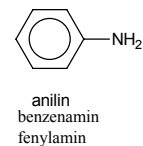
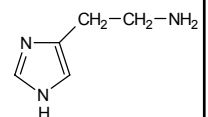
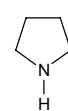
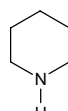
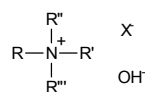
dialkylaminy

terciární

trialkylaminy

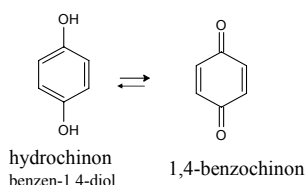
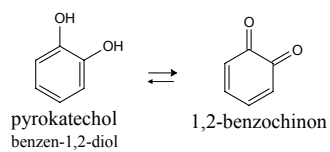
kvartérní amoniová sůl/hydroxid

Oxidace (dehydrogenace) alkoholů/fenolů

C) fenoly

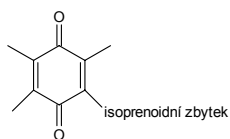
Chinoidní systém

- ztráta aromaticnosti
  - konjugovaný systém dvojných vazeb
- ⇒ .....
- reverzibilní oxidace/redukce

Významné chinony

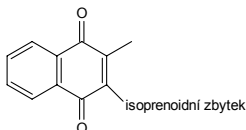
Koenzym Q (ubichinon)

- derivát 1,4-benzoquinonu
- přenos elektronů .....

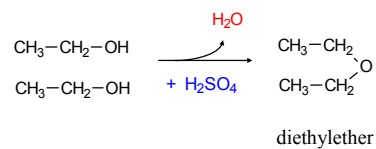
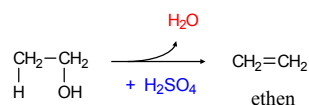
Vitamin K

- derivát 1,4-naftochinonu
- nezbytný pro syntézu proteinů nutných pro .....

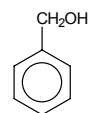
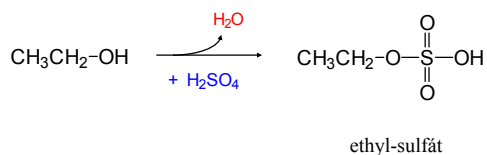
Dehydratace ethanolu

- dle reakčních podmínek → **alken**   **ether**

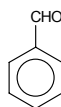

Dehydratace ethanolu

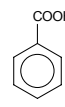
- dle reakčních podmínek → **ester**

benzylalkohol
(fenylmethanol)

benzaldehyd
benzenkarbaldehyd

benzoová kyselina
benzenkarboxylová kyselina

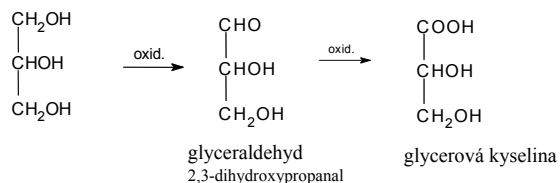
Vícesytné alkoholy

Ethylenglykol (ethan-1,2-diol)

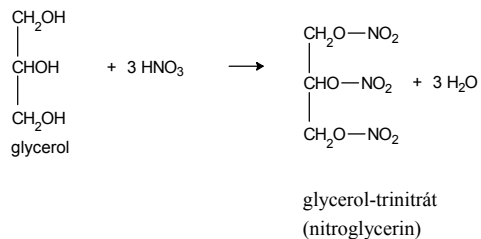

štravková kyselina
ethandiová kyselina

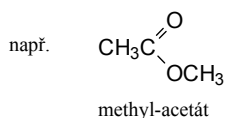
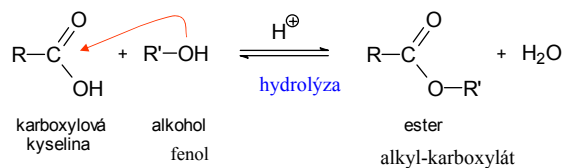
Glycerol (propan-1,2,3-triol)

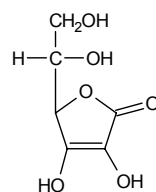
Esterifikace glycerolu kyselinou dusičnou

Esterifikace alkoholů a fenolů

Enoly

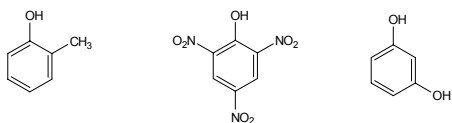

askorbová kyselina
vitamin C

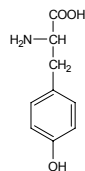
- enolický hydroxyl je stejně kyselý jako fenolický

Významné fenoly

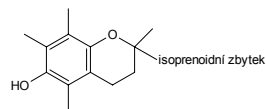
- Kresoly – směs *o*-, *m*-, *p*-methylfenolů, dezinfekční účinky
- Pikrová kyselina – 2,4,6-trinitrofenol, silná kyselina, zahřátím exploduje
- Benzendioly – pyrokatechol (1,2-), hydrochinon (1,4-) silné redukční účinky; resorcinol (1,3-) antiseptikum

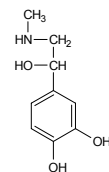
Významné fenoly

Tyrosin

Vitamin E (tokoferol)
substituovaný chroman

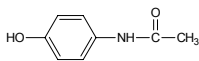

Adrenalin
hormon dřevě nadledvin

Významné fenoly

Salicylová kyselina
(2-hydroxybenzoová)

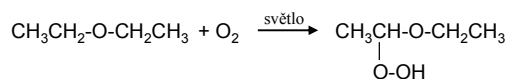
Paracetamol
(4-hydroxyacetanilid)

Toxicita alkoholů

- Methanol – oxidován *alkoholdehydrogenasou* (**AD**) na HCHO;
→ HCOOH ⇒ acidóza, poškození mozkových nervů
- Ethanol – v játrech oxidován **AD** na CH₃CHO;
→ CH₃COOH
- Butanoly, pentanoly – součást přiboudliny
- Ethylenglykol – složka nemrzoucích směsí, oxidován **AD**;
→ kyseliny (⇒ acidóza), šťavelan vápenatý
nerozpuštěný (poškození funkce ledvin)

Ethery

- netvoří intermolekulární vodíkové vazby
důsledek: .....
- snadno tvoří hydroperoxydy:

.....

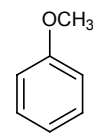
...

...

.....

anisol

...

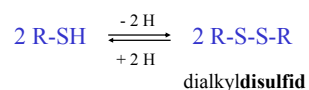
...

Organické sloučeniny síry

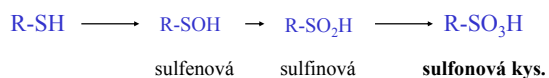
- Thioly (thioalkoholy) R-SH
- Dialkylsulfidy (sulfidy, thioethery) R-S-R'
- Sulfonové kyseliny $\text{R-SO}_3\text{H}$

Thioly

- a) **Mírnou oxidací** (dehydrogenací)

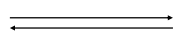
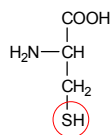
- b) **Silnou oxidací** (oxygenací)

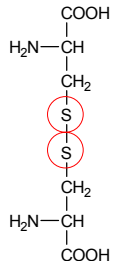

Biochemicky významné thiohy

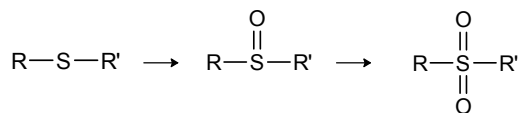
- cystein

cystin

Oxidace dialkylsulfidů

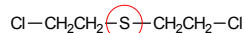

sulfid

sulfoxid

sulfon

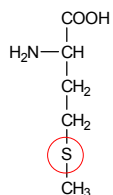
Významné dialkylsulfidy

yperit

bis(2-chlorethyl)sulfid

zpuchýřující otravná bojová látka

methionin

2-amino-4-(methylsulfanyl)butanová kyselina

Sulfonové kyseliny

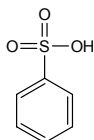
Vznik

- sulfonací – elektrofilní substituce
- oxidací thiolů

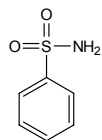
Soli

- alkansulfonáty a arensulfonáty
- tenzidy** (povrchově aktivní látky)
- součást pracích prostředků (detergentů)

Sulfonová kyselina a její amid

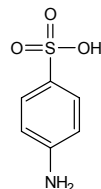

benzensulfonová kyselina

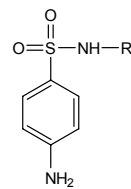

benzensulfonamid

Sulfanilová kyselina a sulfonamidy

sulfanilová kyselina
4-aminobenzen-1-sulfonová kyselina

sulfonamid
4-aminobenzen-1-sulfonamid
chemoterapeutikum
bakteriostatický účinek

strukturní podobnost s 4-aminobenzoovou kyselinou